

ВИНИКНЕННЯ КРЕАТИВНОГО ОБЛІКУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Зміна соціально-економічного укладу в Україні на початку 1990-х років, що характеризувалась переходом від планової до ринкової економіки, зумовила необхідність трансформації національної системи бухгалтерського обліку. Соціалістична модель бухгалтерського обліку, яка була орієнтована на формування інформації для ефективного функціонування системи народногосподарського планування та системи контролю за збереженням соціалістичної власності, була замінена на ринкову облікову модель, що має забезпечувати формування інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів. Облікова інформація згідно ринкової облікової моделі стає інформаційним продуктом для інвесторів та позичальників, які використовують її для формування поведінки на фінансовому ринку, а також є базовим джерелом для функціонування системи управління.

Такий процес трансформації облікової системи можна назвати її лібералізацією, оскільки він передбачає значне розширення свободи дій суб'єктів ведення та організації бухгалтерського обліку, що може бути реалізована через облікову політику та механізм професійного судження. Лібералізація в бухгалтерському обліку передбачає зняття одноманітних обмежень щодо визнання облікових об'єктів (зміна набору критеріїв визнання), введення їх більш розгалуженої структури з урахуванням особливостей функціонування підприємств в умовах ринкової економіки (цінних паперів, фінансових інструментів, нематеріальних активів, гудвілу та ін.), зменшення кількості облікових правил та формування набору альтернативних варіантів, серед яких відповідним суб'єктом може бути здійснено обґрунтований вибір.

На сьогодні історичний процес лібералізації облікових систем набув характеру глобальної тенденції, що охоплює значну кількість країн, основним двигуном якого є стратегія гармонізації національного облікового законодавства на основі використання МСФЗ. Процес запровадження МСФЗ як моделі глобальних стандартів в сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності підтримується значною кількістю провідних організацій, зокрема, Світовим Банком, Міжнародним валютним фондом, "G20", Базельським комітетом, Міжнародною організацією комісій з цінних паперів та Міжнародною федерацією бухгалтерів. За даними представників IASB [1, с. 3] на кінець 2015 року більше ніж в 100 країнах для публічних компаній необхідним є застосування МСФЗ, в той же час в 140 інших юрисдикціях дозволено використовувати МСФЗ з урахуванням деяких обставин.

Впровадження у 1999 р. в Україні системи національних П(С)БО в практичну діяльність підприємств, які на думку експертів більше ніж на 80% відповідали МСФЗ, зумовило необхідність формування облікової політики на основі здійснення професійних суджень щодо тих елементів методології бухгалтерського обліку, щодо яких в стандартах були наявні альтернативні варіанти (методи

нарахування амортизації, методи оцінки запасів при їх вибутті тощо). Лібералізація процесу функціонування облікової системи призвела до виникнення значної кількості проблем як у науковців, які повинні були розробити теоретико-методологічні аспекти реалізації облікової політики підприємства, визначити її місце та роль в системі бухгалтерського обліку, а також у бухгалтерів-практиків, які повинні були змінити своє ставлення до облікової системи як засобу генерування інформації, що використовується для прийняття різних видів економічних рішень.

Загальним і найбільш важливим наслідком лібералізації облікової системи в Україні стало підвищення ролі та значимості суб'єкта ведення обліку на підприємстві, який перетворився з ідентифікатора та реєстратора фактів господарського життя на особу, що забезпечує процес інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень. Це призвело до підвищення рівня його відповідальності не лише за процес ведення бухгалтерського обліку, а й за результати управління підприємством.

Одним із негативних наслідків лібералізації облікової системи в Україні стало виникнення можливості широкого застосування інструментів креативного обліку, що дозволяє суб'єкту ведення обліку або іншим зацікавленим особам, які мають подібні повноваження, втручатись в процес формування облікової інформації на підприємстві та одержувати ті результати, які забезпечують реалізацію їх власних інтересів, а не інтересів всіх груп користувачів, які використовують облікову інформацію для прийняття рішень.

Варіативність облікової системи підприємства апріорі не є негативним явищем, оскільки дозволяє створити необхідні передумови для забезпечення вибору найбільш реального і адекватного варіанту ведення бухгалтерського обліку стосовно конкретного об'єкта або господарської операції, і спрямоване на формування релевантної інформації для зацікавлених користувачів. Проте, результати креативних дій бухгалтера, які скеровуються не вищенаведеними загальносуспільними цілями, а власними інтересами або інтересами інших осіб, задіяних в процесі функціонування облікової системи (власники, фінансовий директор та ін.), вводять в оману як користувачів облікової інформації, створюючи явище інформаційної асиметрії на фінансових ринках, так і в цілому псують репутацію бухгалтерського обліку як окремого соціально-економічного інституту. З метою усунення негативних аспектів варіативності облікової системи мають бути розроблені дієві інструменти контролю процесу здійснення креативних дій бухгалтером. Лише за таких умов можна буде позбавитись від окремих негативних вражень, які на сьогодні виникли в результаті лібералізації облікової системи в Україні.

Список використаної літератури:

1. Financial Reporting Standards for the World Economy. – London: International Accounting Standards Board, 2015. – 24 p.